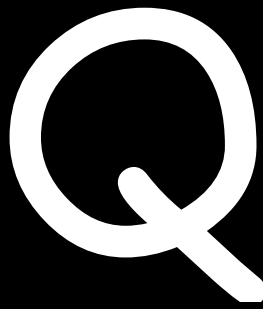

Nieuws en journalistiek

Prof. Paulussen

quickprinter
Koningstraat 13
2000 Antwerpen
www.quickprinter.be

Journalistieke nieuwsgaring en productie

Steve Paulussen

1 INTRODUCTIE

1.1 DOELEN

- De voornaamste theorieën in de 'journalism studies' kennen: nieuwswaardetheorie, gatekeeping, bronnentheorie, theorieën over journalistieke objectiviteit, framing, agendasetting
- Inzicht in de verschillende benaderingen binnen de studie van journalistiek: onderscheid tussen o.a. een sociologische, culturalistisch (cultural studies) en politiek-economische benadering van journalistiek
- Actuele debatten over nieuws en journalistiek

1.2 EXAMEN

- Mondeling examen met een schriftelijke voorbereiding van ca. 10 minuten
- 4 vragen: 1 inzichtsvraag, 1 kennisvraag en 2 begrippenvragen (concepten)
- Alle examenvragen worden opgesteld op basis van de slides
 - Details uit de teksten die niet behandeld werden, moeten niet gekend zijn
 - Details op de slides (bv. auteurs, organisaties, voorbeelden, etc.) die behandeld werden in de les, moeten wel gekend zijn
- Tegenlicht: twee documentaires

1.3 ROB WIJNBERG: DE NIEUWSFABRIEK

- Vormt het uitgangspunt van deze cursus
- Boek: hoe de journalistiek ons beeld over de realiteit construeert
- Twee opiniestukken in De Morgen
 - "Nieuws is de grootste onopgemerkte verslaving van onze tijd."
 - "Als er rumour is, is het nieuws. Of het wáár is, is een andere zaak. "

1.4 STELLINGEN 'NIEUWS'

- Nieuws is overvloedig, bedwelmend, verwarrend
- Nieuws is verbindend, gemeenschapsvormend
- Nieuws beïnvloedt onze opinies, gedragingen, emoties, identiteit
- Nieuws is misleidend, selectief, vertekend
- Nieuws is (te) negatief, (te) weinig constructief
- Nieuws is repetitief, (te) weinig divers
- Nieuws promoot status quo, bevestigt stereotypes
- Nieuws wordt bepaald door de economische en politieke 'elite'

→ Alle voorafgaande beweringen:

- Onderbouwen met en benaderen vanuit bestaande theorieën over journalistiek
- Nuanceren met (overzichten van) empirisch onderzoek over journalistiek
- Illustreren met concrete voorbeelden uit de dagelijkse journalistieke praktijk

2 WAT IS JOURNALISTIEK?

Journalistiek is het overbrengen van dagdagelijks nieuws/informatie over een bepaalde, relevante gebeurtenis, op een bepaald doelpubliek. Journalistiek heeft een bepaalde beroepsethiek, neergeschreven in codes. Een journalist wordt geacht zich daaraan te houden. Onpartijdigheid en neutraliteit zijn belangrijke voorwaarden voor journalistiek. Hieronder volgen enkele theoretische definities.

2.1 BARBIE ZELIZER (2004)

Ivor Shapiro (2014): “Barbie Zelizer (2004) identificeerde journalistiek op 5 verschillende domeinen”

- Als een beroep: activiteiten uitgevoerd door journalisten
- Als een institutie: de ‘pers’
- Als mensen: journalisten zijn blanke, hoogopgeleide mannen van middelbare leeftijd
- Als tekst: de output van de journalistiek, het eindproduct. Niet belangrijk voor deze cursus.
- Als een set van praktijken: functionaliteit van journalistiek.

→ De eerste drie krijgen de term klassedefinitie, aangezien deze definitie groepen mensen uitsluit. Journalistiek wordt gezien als een beroep (vak), als beroepsgroep (nieuwsprofessionals) of als institutie (pers). De vierde refereert naar ‘werkproducten’ i.p.v. naar de mensen of hun activiteiten. De laatste vormt een functionele definitie. Het gaat over het proces of de praktijk (wat journalisten doen) of over de professionele ideologie (wat journalistiek doen moet)

2.2 KLASSEDEFINITIE

= journalistiek als beroep, beroepsgroep, institutie (probleem: té exclusief)

2.2.1 BEROEPSJOURNALIST

Journalistiek is het beroep dat door journalisten wordt uitgeoefend. Maar de term ‘journalist’ is vrij. Iedereen mag zich journalist noemen. De term ‘beroepsjournalist’ is daarentegen wel wettelijk beschermd (via wet van 1963 betreffende de erkenning en bescherming van de titel ‘beorpesjournalist’). Voor beiden gelden wel de deontologische regels. Om beroepsjournalist te zijn, moet je voldoen aan enkele voorwaarden. Het zijn bijvoorbeeld enkel mediaprofessionals met een perskaart. Een perskaart zorgt voor deducties (trein, gsm), toegang tot persconferenties, status, vliegvoordelen, ... Hieronder volgen de andere voorwaarden:

- 21 jaar (en 2 jaar actief in de journalistiek)
- In hoofdberoep en tegen bezoldiging werken voor een publiek medium (redactionele berichtgeving)
- Geen enkele vorm van handel drijven en met name geen op reclame gerichte werkzaamheid uitoefenen
- Erkenning door een verkenningscommissie (bestaat uit journalisten en uitgevers)

2.2.2 CIJFERS (KENNEN VOOR HET EXAMEN)

- 2273 beroepsjournalisten in Vlaanderen in 2017
 - In 2007 nog meer dan 2400
 - 88 instromend (stagiair-beroepsjournalisten) in 2017
 - Toename van journalisten in bijberoep (ca. 250)

These two fault lines allow us to distinguish four approaches to media pluralism: (i) affirmative diversity, (ii) affirmative pluralism, (iii) critical diversity, and (iv) critical pluralism.

In short, the critical pluralism-approach is concerned about the presence and presentation of contrasting worldviews in media discourses due to ideological power inequality. The critical diversity-approach, on the other hand, worries about a distorted media representation of plain social heterogeneity due to structural power pressures.

11.3.3 MODELLEN VAN JOURNALISTIEK (MICHAEL SCHUDSON, 1998)

Vergelijking met het onderscheid tussen:

- Market model: past binnen theorie van liberale democratie (affirmatief, nadruk op diversiteit)
Bijv. populaire kranten
- Advocacy model: past binnen theorie van agonistische democratie (kritisch, nadruk op ideologisch pluralisme). Bijv. Alternatieve media
- Trustee model: paast binnen theorie van deliberatieve democratie (zowel affirmatief ('objectief') als kritisch (pol.econ.) nadruk op diversiteit). Bijv. Publieke omroep

12 GASTCOLLEGE: RASHIDA LAMBRABET

12.1 DIVERSITEIT IN DE SAMENLEVING

Rashida Lambrabet is juriste van opleiding en schrijfster (fictie, theater). Ze maakte een artistiek kunstwerk over privacy: wat betekent privacy in onze gedigitaliseerde samenleving? Hoe komen de superdiversiteit, privacy en de digitale wereld samen. Ze kwam op de 'boerkawet'? Dit is een strafwet die mensen bestraft, wanneer die zich in het publieke domein begeven met een bedekt gezicht. Men vond dat er een dergelijke wet moest komen, omdat er veel vrouwen waren die zich zo vertoonden ondersteund met argumenten van vrouwonvriendelijke, extremistische Islam. Het is een radicale en ongewone manier om privacy in te vullen, maar dergelijke vrouwen zien het sluiëren van hun gezicht als een vorm van privacy. Ze willen zelf beslissen aan wie ze hun gezicht tonen. Ze schermen een deel af voor de buitenwereld.

De wet vond dat dit niet strookte met onze waarden en normen, ze vinden het een te radicale invulling van 'privacy'. Volgens Bart De Wever is de samenleving een soort van software, die ze moeten beschermen tegen virussen. Met virus bedoelt hij de Moslim. Wij zijn de verlichte samenleving, die verdedigd moet worden tegen barbaren. De 'boerkawet' is een anti-virusprogramma. Rachida zegt zelf dat ze dergelijke boerka's niet aangenaam vindt enzovoort, maar een strafwet die verbiedt om een burka te dragen, is een verre gaande inbreuk op de fundamentele grondrechten van onze maatschappij.

Filmpje Rashida: ze toont dat onze maatschappij onderworpen is aan een enorme controledrang? Blijkbaar is privacy een recht waar men het minst van wakker ligt. In naam van zagezegde veiligheid is het nodig om een deel van onze privacy op te geven. Veel mensen doen dit ook. "Als je niets te verbergen hebt, waarom geef je dan niet een stuk van onze privacy op?". Bijv. Tomorrowland weigerde de toegang aan sommige festivalgangers, omdat ze potentieel gevaarlijk waren. Een deel van deze mensen was niet eens op de hoogte van het feit dat ze geficheerd stonden. Ze kregen van de rechter gelijk dat ze onterecht op de lijst waren gekomen. In het filmpje toont ze dat boerkavrouwen het wel erg vinden om hun privacy op te geven, en dat ze een boerka dragen als vorm van privacy.

Op het filmpje kwam veel politieke kritiek. Maar eigenlijk is het een kwestie van vrije meningsuiting. Als schrijfster mag zij haar mening uiten. Ze heeft het filmpje gemaakt om haar mening te uiten, vanuit het standpunt als schrijfster en niet als juriste. Toch is zij als juriste ontslagen omwille van haar 'vrij meningsuiting' als schrijfster. Eigenlijk is het heel paradoxaal, want na WO2 zijn er verschillende grondwetten gestemd, waaronder de vrijheid van meningsuiting, maar in West-Europa komen daar verschuivingen in. We vinden het moeilijk wanneer niet-inheemse mensen zich beroepen op een grondwet die door 'ons' is opgesteld.

In haar boek 'Zwijg Allochtoon' kaart Rashida drie dingen aan: wie heeft recht van spreken? Wie mag er kritisch staan tegenover de manier waarop de samenleving is georganiseerd? Wie mag er spreken in het centrum, zodat het gehoord wordt? Hier wordt blijkbaar toch een onderscheid is gemaakt. Vrijheid van meningsuiting is een belangrijke grondwet, zonder dit kunnen we niet spreken van een rechtspraak. Maar deze vrijheid wordt heel dubbel toegepast: op de cartoon over Mohammed van bijv Charlie Hebdo wordt gezegd dat we er maar moeten mee omgaan, aangezien dit mag door de vrijheid van meningsuiting. "Deal with it". De vrijheid van meningsuiting is nodig voor onze democratie. Maar wanneer zij dit filmpje maakt, komt er langs alle kanten kritiek op. Haar filmpje én het dragen van een boerka zijn toch ook vrije meningen die geuit mogen worden?

Toepassing: op de cartoons over Mohammed kwam een tegenreactie van de beweging AEL (Arabische Europese Liga), omdat zij vonden dat de cartoons niet konden dus wilden te tonen dat dat ook niet kon als het omgekeerd was. Zij roepen een wedstrijd uit om cartoons te maken over de Holocaust. Bijv. cartoons waar Anne Frank en Hitler in bed liggen. De AEL werd voor de rechtbank gesleept. In eerste aanleg zeiden ze 'deal with it', maar in hoger beroep veroordelen ze AEL wel, omdat het racistisch was jegens het Jodendom. Dit zou resulteren in haat en geweld. En dit strookt niet met de wet tegen racisme. Er is volgens Rachida dus wel een verschil in de toepassing van Vrije Meningsuiting.

Etnisch profileren: wanneer mensen zich laten leiden door de etnische achtergrond van mensen om hen te controleren. Men heeft het vooroordeel dat bepaalde mensen zich sneller schuldig maken aan bepaalde feiten. Men gaat ervan dat het potentiële daders zijn. Amnesty International deed een onderzoek binnen de politiecorpsen over etnisch profileren. Politie mensen gaven toe dat ze zich erdoor laten leiden. Ook in winkels werd een onderzoek gevoerd. Gedragen winkeliers zich anders wanneer er een 'donkere' persoon de winkel binnenkomt. Ook hier was er sprake van etnische profilering (minder behulpzaam, achterdochtig, ...). Dit werd gepubliceerd, en de media reageerde erop dat men dit moest nemen met een korreltje zout. Er kwam eerder kritiek omdat 'zij' dit onderzoek voerde. Zij maakte zelf deel uit van deze minderheidsgroep. Ze was moslim en droeg een hoofddoek. De kritiek kwam er dus niet vanwege methodekritiek. Haar recht van spreken wordt in vraag gesteld. Er wordt in eerste instantie gekeken naar wie ze is, in plaats van wat ze zegt.

Ook hetzelfde bij Rachida: ze hebben niet geluisterd naar wat ze te zeggen heeft. Ze hebben haar de mond gesnoerd om wie ze was. Kunstenaars mogen shoqueren, mogen kritisch zijn, mogen zich vragen stellen bij hoe wij met elkaar omgaan. Ze hebben een maatschappelijke functie. Rachida toont iets wat we niet gewoon zijn: dat de vrouwen die gesluierd waren wel degelijk iets te zeggen hebben. Wij hebben een beeld over deze vrouwen, maar zijn het niet gewoon da ze zelf een stem hebben. Anke Vandermeersch (nu Vlaams Belang) heeft een mening over mensen die zich sluiëren: ze worden onderdrukt, ze worden verplicht om zich te sluiëren, het is vrouwonvriendelijk, genderongelijk, ... Daarom is de wet doorgevoerd. Maar tijdens de stemming van de wet zijn er nooit effectieve vrouwen uitgenodigd om te vertellen WAAROM ze die gezichtssluiër draagt. De Universiteit Gent heeft wel dergelijke vrouwen geïnterviewd: zij zeiden dat ze het gevoel krijgen dat ze aangetast worden in hun waardigheid. Waardigheid is een fundament. Ze dragen dit omdat het aansluit bij hun geloof.

12.2 EXTRA

ZIE OVERZICHT EN PRAKTISCHE INFO OVER HET EXAMEN (BB)